

THE BACCHANALIAN CONSPIRACY (186 B.C.) (39.8-14 & 17-19)

The Bacchanals, a Greek mystery cult, infiltrated Italy in the early part of the 2nd century B.C. and eventually came to the attention of the Roman state. The Senate moved vigorously to suppress the cult.

1 [8] Insequens annus Sp. Postumium Albinum et Q. Marcium Philippum
2 consules ab exercitu bellorumque et prouinciarum cura ad intestinae
3 coniurationis vindictam auertit. Praetores prouincias sortiti sunt, T. Maenius
4 urbanam, M. Licinius Lucullus inter ciues et peregrinos, C. Aurelius Scaurus
5 Sardiniam, P. Cornelius Sulla Siciliam, L. Quinctius Crispinus Hispaniam
6 citeriorem, C. Calpurnius Piso Hispaniam ulteriorem.

7 Consulibus ambobus quaestio de clandestinis coniurationibus decreta est.
8 Graecus ignobilis in Etruriam primum venit nulla cum arte earum, quas
9 multas ad animorum corporumque cultum nobis eruditissima omnium gens
10 inuexit, sacrificulus et uates; nec is qui aperta religione, propalam et
11 quaestum et disciplinam profitendo, animos errore imbueret, sed occultorum
12 et nocturnorum antistes sacrorum. Initia erant, quae primo paucis tradita
13 sunt, deinde uulgari coepta sunt per viros mulieresque. Additae uoluptates
14 religioni vini et epularum, quo plurimum animi illicerentur. Cum vinum
15 animos <incendissent>, et nox et mixti feminis mares, aetatis tenerae
16 maioribus, discrimen omne pudoris exstinxissent, corruptelae primum omnis
17 generis fieri coeptae, cum ad id quisque, quo natura pronioris libidinis esset,
18 paratam uoluptatem haberet. Nec unum genus noxae, stupra promiscua
19 ingenuorum feminarumque erant, sed falsi testes, falsa signa testamentaque
20 et indicia ex eadem officina exhibant: venena indidem intestinaeque caedes,
21 ita ut ne corpora quidem interdum ad sepulturam exstarent. Multa dolo,
22 pleraque per uim audebantur. Occulebat vim quod prae ululatibus

23 tympanorumque et cymbalorum strepitu nulla vox quiritantium inter stupra
24 et caedes exaudiri poterat.

25 [9] Huius mali labes ex Etruria Romam veluti contagione morbi penetravit.
26 Primo urbis magnitudo capacior patientiorque talium malorum ea celavit:
27 tandem indicium hoc maxime modo ad Postumium consulem peruenit. P.
28 Aebutius, cuius pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus,
29 mortuis deinde tutoribus sub tutela Duroniae matris et vitrici T. Sempronii
30 Rutili educatus fuerat. Et mater dedita viro erat, et vitricus, quia tutelam ita
31 gesserat, ut rationem reddere non posset, aut tolli pupillum aut obnoxium
32 sibi vinculo aliquo fieri cupiebat. Via una corruptelae Bacchanalia erant.

33 Mater adolescentem appellat: se pro aegro eo vouisse, ubi primum
34 convaluisset, Bacchis eum se initiaturam; damnatam voti benignitate deum
35 exsoluere id velle. Decem dierum castimonia opus esse: decimo die
36 cenatum, deinde pure lautum in sacrarium deducturam.

37 Scortum nobile libertina Hispala Faecenia, non digna quaestu, cui ancillula
38 adsuerat, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere tuebatur. Huic
39 consuetudo iuxta vicinitatem cum Aebutio fuit, minime adolescentis aut rei
40 aut famae damnosa: ultro enim amatus appetitusque erat, et maligne omnia
41 praebentibus suis meretriculae munificentia sustinebatur. Quin eo
42 processerat consuetudine capta, ut post patroni mortem, quia in nullius manu
43 erat, tutore ab tribunis et praetore petito, cum testamentum faceret, unum
44 Aebutium institueret heredem.

45 [10] Haec amoris pignora cum essent, nec quicquam secretum alter ab altero
46 haberent, per iocum adolescens vetat eam mirari, si per aliquot noctes

47 secubisset: religionis se causa, ut voto pro valetudine sua facto liberetur,
48 Bacchis initiari velle. Id ubi mulier audivit, perturbata “dii meliora!” inquit:
49 mori et sibi et illi satius esse quam id faceret; et in caput eorum detestari
50 minas periculaque, qui id suasissent. Admiratus cum verba tum
51 perturbationem tantam adulescens parcere exsecrationibus iubet: matrem id
52 sibi adsentiente vitrico imperasse. “Vitricus ergo” inquit “tuus—matrem
53 enim insimulare forsitan fas non sit—pudicitiam famam spem vitamque
54 tuam perditum ire hoc facto properat.” Eo magis mirabundo quaerentique,
55 quid rei esset, pacem veniamque precata deorum dearumque, si coacta
56 caritate eius silenda enuntiasset, ancillam se ait dominae comitem id
57 sacrarium intrasse, liberam numquam eo accessisse. Scire corruptelarum
58 omnis generis eam officinam esse; et iam biennio constare neminem
59 initiatum ibi maiorem annis viginti. Ut quisque introductus sit, velut
60 victimam tradi sacerdotibus. Eos deducere in locum, qui circumsonet
61 ululatibus cantuque symphoniae et cymbalorum et tympanorum pulsu, ne
62 vox quiritantis, cum per uim stuprum inferatur, exaudiri possit. Orare inde
63 atque obsecrare, ut eam rem quocumque modo discuteret nec se eo
64 praecipitaret, ubi omnia infanda patienda primum, deinde facienda essent.
65 Neque ante dimisit eum, quam fidem dedit adulescens ab his sacris se
66 temperaturum.

67 [11] Postquam domum venit, et mater mentionem intulit, quid eo die, quid
68 deinceps ceteris, quae ad sacra pertinerent, faciendum esset, negat eorum se
69 quicquam facturum, nec initiari sibi in animo esse. Aderat sermoni vitricus.
70 Confestim mulier exclamat Hispalae concubitu carere eum decem noctes
71 non posse; illius excetrae delenimentis et venenis imbutum nec parentis nec
72 vitrici nec deorum verecundiam habere. Iurgantes hinc mater, hinc vitricus

73 cum quattuor eum servis domo exegerunt.

74 Adulescens inde ad Aebutiam se amitam contulit, causamque ei, cur esset a
75 matre eiectus, narravit, deinde ex auctoritate eius postero die ad consulem
76 Postumium arbitris remotis rem detulit. Consul post diem tertium redire ad
77 se iussum dimisit; ipse Sulpiciam gravem feminam, socrum suam,
78 percunctatus est, ecquam anum Aebutiam ex Auentino nosset. Cum ea nosse
79 probam et antiqui moris feminam respondisset, opus esse sibi ea conuenta
80 dixit: mitteret nuntium ad eam, ut veniret. Aebutia accita ad Sulpiciam venit,
81 et consul paulo post, velut forte intervenisset, sermonem de Aebutio fratris
82 eius filio infert. Lacrimae mulieri obortae, et miserari casum adulescentis
83 coepit, qui spoliatus fortunis, a quibus minime oporteret, apud se tunc esset,
84 eiectus a matre, quod probus adulescens—dii propitii essent—obscenis, ut
85 fama esset, sacris initiari nollet.

86 [12] Satis exploratum de Aebutio ratus consul non uanum auctorem esse,
87 Aebutia dimissa socrum rogat, ut Hispalam indidem ex Auentino libertinam,
88 non ignotam vicinia, arcesseret ad sese: eam quoque esse quae percunctari
89 vellet. Ad cuius nuntium perturbata Hispala, quod ad tam nobilem et gravem
90 feminam ignara causae arcesseretur, postquam lictores in vestibulo
91 turbamque consularem et consulem ipsum conspexit, prope exanimata est. In
92 interiorem partem aedium abductam socru adhibita consul, si vera dicere
93 inducere in animum posset, negat perturbari debere; fidem vel a Sulpicia, tali
94 femina, vel ab se acciperet; expromeret sibi, quae in luco Stimulae
95 Bacchanalibus in sacro nocturno solerent fieri. Hoc ubi audivit, tantus pavor
96 tremorque omnium membrorum mulierem cepit, ut diu hiscere non posset.
97 Tandem confirmata puellam admodum se ancillam initiatam cum domina

98 ait: aliquot annis, ex quo manumissa sit, nihil quid ibi fiat scire. Iam id
99 ipsum consul laudare, quod initiatam se non infitiaretur: sed et cetera eadem
100 fide expromeret. Neganti ultra quicquam scire, non eandem dicere, si
101 coarguatur ab alio, ac per se fatenti veniam aut gratiam fore; eum sibi omnia
102 exposuisse, qui ab illa audisset.

103 [13] Mulier haud dubie, id quod erat, Aebutium indicem arcani rata esse, ad
104 pedes Sulpiciae procidit, et eam primo orare coepit, ne mulieris libertinae
105 cum amatore sermonem in rem non seriam modo sed capitalem etiam verti
106 vellet: se terrendi eius causa, non quod sciret quicquam, ea locutam esse. Hic
107 Postumius accensus ira tum quoque ait eam cum Aebutio se amatore
108 cauillari credere, non in domo grauissimae feminae et cum consule loqui. Et
109 Sulpicia attollere pauentem, simul illam adhortari, simul iram generi lenire.
110 Tandem confirmata, multum incusata perfidia Aebutii, qui optime de ipso
111 merita talem gratiam rettulisset, magnum sibi metum deorum, quorum
112 occulta initia enuntiaret, maiorem multo dixit hominum esse, qui se indicem
113 manibus suis discerpturi essent. Itaque hoc se Sulpiciam, hoc consulem
114 orare, ut se extra Italiam aliquo ablegarent, ubi reliquum vitae degere tuto
115 posset. Bono animo esse iubere eam consul, et sibi curae fore dicere, ut
116 Romae tuto habitaret.

117 Tum Hispala originem sacrorum expromit. Primo sacrarium id feminarum
118 fuisse, nec quemquam eo virum admitti solitum. Tres in anno statos dies
119 habuisse, quibus interdiu Bacchis initiarentur; sacerdotes in vicem matronas
120 creari solitas. Pacullam Anniam Campanam sacerdotem omnia, tamquam
121 deum monitu, immutasse: nam et viros eam primam filios suos initiasse,
122 Minium et Herennium Cerrinios; et nocturnum sacrum ex diurno, et pro

123 tribus in anno diebus quinos singulis mensibus dies initiorum fecisse. Ex quo
124 in promiscuo sacra sint et permixti viri feminis, et noctis licentia accesserit,
125 nihil ibi facinoris, nihil flagitii praetermissum. Plura virorum inter sese quam
126 feminarum esse stupra. Si qui minus patientes dedecoris sint et pigriores ad
127 facinus, pro victimis immolari. Nihil nefas ducere, hanc summam inter eos
128 religionem esse. Viros, velut mente capta, cum iactatione fanatica corporis
129 vaticinari; matronas Baccharum habitu crinibus sparsis cum ardentibus
130 facibus decurrere ad Tiberim, demissasque in aquam faces, quia vivum
131 sulphur cum calce insit, integra flamma efferre. Raptos a diis homines dici,
132 quos machinae illigatos ex conspectu in abditos specus abripiant: eos esse,
133 qui aut coniurare aut sociari facinoribus aut stuprum pati noluerint.
134 Multitudinem ingentem, alterum iam prope populum esse; in his nobiles
135 quosdam viros feminasque. Biennio proximo institutum esse, ne quis maior
136 viginti annis initiaretur: captari aetates et erroris et stupri patientes.

137 [14] Peracto indicio advoluta rursus genibus preces easdem, ut se ablegaret,
138 repetivit. Consul rogat socrum, ut aliquam partem aedium uacuum faceret,
139 quo Hispala immigraret. Cenaculum super aedes datum est, scalis ferentibus
140 in publicum obseratis, aditu in aedes verso. Res omnes Faeceniae extemplo
141 translatae et familia arcessita, et Aebutius migrare ad consulis clientem
142 iussus.

143 Ita cum indices ambo in potestate essent, rem ad senatum Postumius defert,
144 omnibus ordine expositis, quae delata primo, quae deinde ab se inquisita
145 forent. Patres pavor ingens cepit, cum publico nomine, ne quid eae
146 coniurationes coetusque nocturni fraudis occultae aut periculi importarent,
147 tum privatim suorum cuiusque vicem, ne quis adfinis ei noxae esset. Censuit

148 autem senatus gratias consuli agendas, quod eam rem et cum singulari cura
149 et sine ullo tumultu inuestigasset. Quaestionem deinde de Bacchanalibus
150 sacrisque nocturnis extra ordinem consulibus mandant; indicibus Aebutio ac
151 Faeceniae ne fraudi ea res sit curare et alios indices praemiis inuitare iubent;
152 sacerdotes eorum sacrorum, seu viri seu feminae essent, non Romae modo
153 sed per omnia fora et conciliabula conquiri, ut in consulum potestate essent;
154 edici praeterea in urbe Roma et per totam Italiam edicta mitti, ne quis, qui
155 Bacchis initiatus esset, coisse aut conuenisse sacrorum causa velit, neu quid
156 talis rei divinae fecisse. Ante omnia ut quaestio de iis habeatur, qui coierint
157 coniurauerintue, quo stuprum flagitiumue inferretur. Haec senatus decreuit.
158 Consules aedilibus curulibus imperarunt, ut sacerdotes eius sacri omnes
159 conquirerent, comprehensosque libero conclaui ad quaestionem seruarent;
160 aediles plebis viderent, ne qua sacra in operto fierent. Triumviris capitalibus
161 mandatum est, ut vigilias disponerent per urbem seruarentque, ne qui
162 nocturni coetus fierent, utque ab incendiis caveretur; adiutores triumviris
163 quinqueviri uls cis Tiberim suae quisque regionis aedificiis praeesent.

[The consuls address a public assembly (*contio*) and explain the danger of the Bacchanals and the decrees of the senate.]

164 [17] Recitari deinde senatus consulta iusserunt, indicique praemium
165 proposuerunt, si quis quem ad se deduxisset nomenue absentis detulisset.
166 Qui nominatus profugisset, diem certam se finituros, ad quam nisi citatus
167 respondisset, absens damnaretur. Si quis eorum, qui tum extra terram Italiam
168 essent, nominaretur, ei laxiorem diem daturus, si venire ad causam dicendam
169 vellet. Edixerunt deinde, ne quis quid fugae causa vendidisse neve emisse
170 vellet; ne quis reciperet, celaret, ope ulla iuaret fugientes.

171 Contione dimissa terror magnus urbe tota fuit, nec moenibus se tantum urbis
172 aut finibus Romanis continuit, sed passim per totam Italiam, litteris
173 hospitem de senatus consulto et contione et edicto consulum acceptis,
174 trepidari coeptum est. Multi ea nocte, quae diem insecuta est, quo in
175 contione res palam facta est, custodiis circa portas positis fugientes a
176 triumviris comprehensi et reducti sunt: multorum delata nomina. Quidam ex
177 iis viri feminaeque mortem sibi consciuerunt. Coniurasse supra septem milia
178 virorum ac mulierum dicebantur. Capita autem coniurationis constabat esse
179 M. Et C. Atinios de plebe Romana et Faliscum L. Opicernium et Minium
180 Cerrinium Campanum: ab his omnia facinora et flagitia orta, eos maximos
181 sacerdotes conditoresque eius sacri esse. Data opera, ut primo quoque
182 tempore comprehenderentur. Adducti ad consules fassique de se nullam
183 moram indicio fecerunt.

184 [18] Ceterum tanta fuga ex urbe facta erat, ut, quia multis actiones et res
185 peribant, cogentur praetores T. Maenius et M. Licinius per senatum res in
186 diem tricesimum differre, donec quaestiones a consulibus perficerentur.
187 Eadem solitudo, quia Romae non respondebant nec inueniebantur, quorum
188 nomina delata erant, coegit consules circa fora proficisci ibique quaerere et
189 iudicia exercere. Qui tantum initiati erant et ex carmine sacro, praeunte
190 verba sacerdote, preces fecerant, [in] quibus nefanda coniuratio in omne
191 facinus ac libidinem continebatur, nec earum rerum ullam, in quas
192 iureiurando obligati erant, in se aut alios admiserant, eos in vinculis
193 relinquebant: qui stupris aut caedibus violati erant, qui falsis testimoniis,
194 signis adulterinis, subiectione testamentorum, fraudibus aliis contaminati,
195 eos capitali poena adiciebant. Plures necati quam in vincula coniecti sunt.
196 Magna vis in utraque causa virorum mulierumque fuit. Mulieres damnatas

197 cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi in privato
198 animaduenterent in eas: si nemo erat idoneus supplicii exactor, in publico
199 animaduertebatur. Datum deinde consulibus negotium est, ut omnia
200 Bacchanalia Romae primum, deinde per totam Italiam diruerent, extra quam
201 si qua ibi vetusta ara aut signum consecratum esset. In reliquum deinde
202 senatus consulto cautum est, ne qua Bacchanalia Romae neue in Italia
203 essent. Si quis tale sacrum sollemne et necessarium duceret, nec sine
204 religione et piaculo se id omittere posse, apud praetorem urbanum
205 profiteretur, praetor senatum consuleret. Si ei permissum esset, cum in
206 senatu centum non minus essent, ita id sacrum faceret, dum ne plus quinque
207 sacrificio interessent, neu qua pecunia communis neu quis magister
208 sacrorum aut sacerdos esset.

209 [19] Aliud deinde huic coniunctum referente Q. Marcio consule senatus
210 consultum factum est, ut de iis, quos pro indicibus consules habuissent,
211 integra res ad senatum referretur, cum Sp. Postumius quaestionibus perfectis
212 Romam redisset. Minium Cerrinium Campanum Ardeam in vincula
213 mittendum censuerunt, magistratibusque Ardeatium praedicendum, ut
214 intentiore eum custodia adseruarent, non solum ne effugeret, sed ne mortis
215 consciscendae locum haberet. Sp. Postumius aliquanto post Romam venit:
216 eo referente de P. Aebutii et Hispalae Faeceniae praemio, quod eorum opera
217 indicata Bacchanalia essent, senatus consultum factum est, uti singulis his
218 centena milia aeris quaestores urbani ex aerario darent; utique consul cum
219 tribunis plebis ageret, ut ad plebem primo quoque tempore ferrent, ut P.
220 Aebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret neue censor ei inuito
221 equum publicum adsignaret; utique Faeceniae Hispalae datio, deminutio,
222 gentis enuptio, tutoris optio item esset, quasi ei vir testamento dedisset;

223 utique ei ingenuo nubere liceret, neu quid ei qui eam duxisset ob id fraudi
224 ignominiaeue esset; utique consules praetoresque, qui nunc essent quiue
225 postea futuri essent, curarent, ne quid ei mulieri iniuriae fieret, utique tuto
226 esset. Id senatum velle et aequum censere, ut ita fieret. Ea omnia lata ad
227 plebem factaque sunt ex senatus consulto; [et] de ceterorum indicum
228 impunitate praemiisque consulibus permissum est.